

καθώς και ἡ παντελής ἀπουσία τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ, οἱ ὁποῖοι ἐβίωσαν ἐμπειρικῶς τὴν Παναγία Τριάδα καὶ συνδράμουν τὸν ἀγωνιζόμενο χριστιανὸ γιὰ τὴν ἐπίτευξι τοῦ στόχου του, θεωροῦνται ἀπὸ τὶς κύριες ἐλλείψεις τοῦ βιβλίου. Ἡ σχέση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεὸ ἀκολουθεῖ τὴν κλασσικὴ στὸν προτεσταντικὸ κόσμον ἀτομικὴ ὁδὸ σωτηρίας καὶ δὲν συντελεῖται ἐντὸς τῆς κοινότητος τῶν χριστιανῶν, δηλ. τῆς Ἐκκλησίας. Γιὰ τὸν μυθιστοριογράφο ἡ Ἐκκλησία εἶναι περισσότερο θεσμός (ἀνθρώπινος!) καὶ ὀλιγώτερο κοινότης τῶν πιστῶν ἢ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Εἶναι ἐνδεικτικόν, μάλιστα, τῆς ἀπόψεως τοῦ συγγραφέως γιὰ τὸ ἄχρηστο τῆς λατρείας ὅτι πρὶν ἀποχωρισθοῦν τὰ Τρία Πρόσωπα τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸν ἥρωα τοῦ ἔργου τρώγουν μαζὶ ψωμί καὶ κρασί, χωρὶς αὐτὸ νὰ συμβολίξῃ ἢ νὰ παραπέμψῃ στὸν Μυστικὸ Δεῖπνο! Ὑπάρχει, ἀκόμη, παρανόπισι τοῦ συγγραφέως σχετικῶς μὲ τὴν ἐνυπόστατο Σοφία τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἀναφέρεται στὰ σοφιολογικὰ βιβλία τῆς Π. Διαθήκης. Τὴν διακρίνει ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν θεωρεῖ ὡς μία δύναμι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, σὲ ἀντίθεσι μὲ τὴν ὀρθόδοξο Ἐκκλησία, ἡ ὁποία βλέπει στὴν Σοφία τοῦ Θεοῦ τὸ πρόσωπο τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ.

Κλείνοντας τὸ σημεῖωμά μας αὐτὸ θεωροῦμε ὅτι ἡ ἀνάγνωσις τοῦ βιβλίου δὲν μπορεῖ νὰ συγκινήσῃ ἢ νὰ παρακινήσῃ τὸν ὀρθόδοξο ἀναγνώστη του στὴν ἔναρξι ἢ στὴν ἐμβάθυνσι μιᾶς οὐσιαστικῆς σχέσεως μὲ τὸν Τριαδικὸ Θεό, μολοντί μπορεῖ νὰ προσφέρῃ κάποια ἐρεθίσματα γιὰ μιὰ «λογικὴ» προσέγγισι τῆς περὶ Ἁγίας Τριάδος θεολογίας τῆς Ἐκκλησίας μας, μὲ τοὺς κινδύνους ὅμως, τοὺς ὁποῖους ἐπεσημάναμε ἀνωτέρω. Εἶναι,

πάντως, ἀξιοσημείωτο ὅτι ἓνα σημερινὸ μυθιστόρημα ἀσχολεῖται μὲ βαθειὰ θεολογικὰ ζητήματα ἐν ἀντιθέσει μὲ τὴν πλειονότητα τῶν ὑπολοίπων.

I. K. Ἀγγελόπουλος

DEMETRIUS KIMINAS, *Orthodox Christianity, vol. I. The Ecumenical Patriarchate. A History of its Metropolitanates with Annotated Hierarch Catalogues*, The Borfo Press 2009, pp. 256.

Δημητρίου Κυμινᾶ, *Ὁρθόδοξος Χριστιανισμός, τόμ. Α'. Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Μία Ἱστορία τῶν Μητροπόλεων του. Μετὰ σημειώσεων εἰς τοὺς Ἱεραρχικοὺς Καταλόγους*, 2009, σελίδες 256.

Πρόλογος, σελ. 9

Μέρος I, σελίδες 11-48, μὲ δύο ὑποδιαίρεσεις:

Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον: Μία σύντομος ἱστορία, σελίδες 11-29.

Οἱ Οἰκουμενικοὶ Πατριάρχαι. Ἕνας κατάλογος, σελίδες 30-48.

Μέρος II, σελίδες 49-255.

Εἰσαγωγή, σελίδες 49-51.

Τμήματα 18, σελίδες 52-255.

Συστάσεις διὰ Μελλοντικὴν Ἀνάγνωσιν. Βιβλιογραφία, σ. 256.

Πρόλογος, σ. 9.

«Τὸ παρὸν δημοσίευμα ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ παρουσιάσῃ τὴν ἱστορίαν ὅλων τῶν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τελουσῶν μητροπόλεων, καθὼς καὶ τῶν καταλόγων τῶν ἱεραρχῶν, οἱ ὁποῖοι ἐποίμανον μητροπόλεις ὑπὸ μίαν σύντομον καὶ κατανοητὴν μορφήν» (Μετάφρασις ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ).

Τοῦτο συνιστᾷ τὸ πρῶτον τῶν εἰς τὴν σειρὰν τῶν παρομοίας φύσεως ἔργων, ποὺ θὰ καλύπτουν κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον

και τὰ ἄλλα ὀρθόδοξα πατριαρχεῖα και τὰς αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας.

Καταβάλλεται μία προσπάθεια διὰ τὴν ἀποφυγὴν σφαλμάτων, ἀλλ' ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν χρονολογιῶν και τῶν προσώπων καθιστᾷ τοῦτο ἀνθρωπίνως ἀδύνατον. Ἀπολογία διὰ τὰς τυχὸν ἐλλείψεις ἢ ἀβλεψίας και παράκλσεις διὰ τὰς διορθώσεις.

Μέρος I, σελίδες 11-48, μὲ τὰς ὑποδιαρθρώσεις:

Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον: Μία Σύντομος Ἱστορία, σελίδες 11-29.

Εἰς 20 περίπου σελίδας γίνεται μία κατὰ ἓνα ἐπιστημονικόν, περιεκτικὸν και ἀριστοτεχνικὸν τρόπον ἱστορικὴ περιγραφή τῆς ζωῆς και τῆς διὰ μέσου τῶν αἰῶνων ἐξελίξεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Καὶ εἶναι πολὺ κατατοπιστικὴ.

Εἰς τὸ τέλος παρατίθενται αἱ (ὑπο)σημειώσεις, σελίδες 27-29, αἵτινες συμπληρῶνουν τὸ κείμενον.

Οἱ Οἰκουμενικοὶ Πατριάρχαι. Ἔνας Κατάλογος. Ἀρχιεπίσκοποι ΚΠόλεως, Νέας Ρώμης και Οἰκουμενικοὶ Πατριάρχαι, σελίδες 30-48.

Εἰς τὴν ἀρχήν, σ. 30, 7 γραμμαί, σύντομα εἰσαγωγικά. Καὶ ἐδῶ, ἐπὶ πλέον ἰσχύουν τὰ ὅσα ἐμφανίζονται εἰς τὰ εἰσαγωγικά, πὸ μᾶς εἰσάγουν εἰς τοὺς καταλόγους τῶν μητροπόλεων, σελίδες 49-51.

Ἀκολουθεῖ ὁ κατάλογος, σελίδες 30-44, τῶν κατόχων τῆς ἔδρας, μὲ τέσσαρας ὑποδιαρθρώσεις:

Α) Ἐπίσκοποι τοῦ Βυζαντίου, αἰῶνες Α' - Δ',

Β) Ἀρχιεπίσκοποι ΚΠόλεως, αἱ. Δ',

Γ) Πατριάρχαι ΚΠόλεως, αἰῶνες Δ' - Σί',

Δ) Οἰκουμενικοὶ Πατριάρχαι, αἰῶνες Σί'-ΚΑ',

Ἀξιοσημείωτος ὁ χωρισμὸς αὐτός:

Ἐκτὸς τῶν ὀνομάτων τῶν προσώπων, προστίθενται αἱ χρονολογίαι ἀρχῆς και τέλους, τοῦ θανάτου, τὰ κοσμικὰ ὀνόματα και τὰ ἐπώνυμα, αἱ προηγούμεναι θέσεις, ὁ τρόπος λήξεως τῆς θητείας, ἀκολουθοῦν δὲ εὐρύτεραι πληροφορίαι, σχεδὸν διὰ κάθε ἓνα ἀπὸ αὐτοὺς εἰς τὰς ὑποσημειώσεις, σελίδες 44-48. Εἰς αὐτὰς συναντᾶται και ἡ ἀνάλογος βιβλιογραφία ὑπὸ τῶν ἀσχοληθέντων μὲ τὴν μελέτην και τὴν κατάρτισιν ἐπισκοπικῶν καταλόγων μίας ὀρισμένης περιόδου και περιοχῆς, εἴτε συνολικοῦ χαρακτῆρος. Ἐκ τῶν ἡμετέρων μνημονεύονται οἱ:

Γερμανὸς Ἀθανασιάδης, Σάρδεων

Μανουὴλ Γεδεὼν

Κωνσταντῖνος Μέρτζιος

Χρῆστος Πατρινέλης

Κωνσταντῖνος Σάθας

Βασίλειος Θ. Σταυρίδης,

ἐκ τῶν ξένων δὲ οἱ γνωστότεροι ἀπὸ αὐτοὺς.

Εἰς τὸ τέλος τίθεται ἓνας βιβλιογραφικὸς κατάλογος εἰς μίαν σελίδα, «Συστάσεις πρὸς Μελλοντικὴν Ἀνάγνωσιν», σ. 256, ὅπου γίνεται εὐφημος μνεῖα ἢ ἀναφορὰ εἰς περισσότερα τοῦ ἐνὸς σημεία εἰς δύο ἐρευνητὰς τῆς ζωῆς και τῆς ἱστορίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐκ Φαναρίου:

Γεννάδιος Ἀραμπατζόγλου, Ἡλιούπολεως και Θείρων.

Β.Θ. Σταυρίδης

Δι' ἀμφοτέρους: Ἱστορία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, διὰ δὲ τὸν β' και τῶν Οἰκουμενικῶν Πατριαρχῶν και τῶν Ἐπισκοπικῶν Καταλόγων.

Ὁ τελευταῖος, ἂν και δὲν γνωρίζει προσωπικῶς τὸν συγγραφέα, αἰσθάνεται χρέος ὅπως τὸν εὐχαριστήσῃ καταλλήλως.

Μέρος II, σελίδες 49-51.

Τμήματα 18, σελίδες 52-255. Τὸ ἐκτε-
 νέστερον μέρος.

Ἡ παράθεσις τῶν καταλόγων γίνεται
 κατὰ γεωγραφικὰς περιοχάς, αἱ ὅποιοι
 καταδεικνύουν τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ
 Πατριαρχείου, ἐπεκτεινομένην εἰς ὅλην
 σχεδὸν τὴν ὑφήλιον, ἐκτὸς τῆς Ἀφρικῆς:

Μικρὰ Ἀσία.

Ἀνατολικὴ Θράκη.

Αἱ Νῆσοι. Ἑλλάσποντος, Αἰγαῖον,
 Κρητικὸν καὶ Λιβυκὸν Πέλαγος.

Εὐρώπη.

Ἀμερικὴ. Βόρειος, Κεντρικὴ καὶ Νό-
 τιος.

ᾠκεανία καὶ Ἄπω Ἀνατολή. / Αὐ-
 τόνομοι Ἐκκλησῖαι.

Δικαιοδοσίαι Ὑπερῶροι.

Νέαι Χῶραι. Ἑλλάς.

Τιτουλάριοι Ἱεράρχαι.

Τῶν δὲ ὀνομάτων ἀπὸ τὸ ἔτος 1800 καὶ
 ἕξῃς. Ἐνῶ εἰς τὸ Παράρτημα, σελίδες
 169-215, πολῦτιμον ἀπ ἀρχῆς καὶ πρὸ
 τοῦ ἔτους ἐκείνου.

Ἐπὶ πλέον, ὁ συγγραφέας εἰς 18 συν-
 τόμους παραγράφους κατέρχεται καὶ εἰς
 τὰς ἐλαχίστους λεπτομερείας, ὡς πρὸς
 τὴν μέθοδον ἐργασίας, πάντοτε εἰς συνά-
 φειαν πρὸς τοὺς κατονομαζομένους ἱε-
 ράρχας καὶ τὰς ἕδρας αὐτῶν.

Διὰ τὸ μέλλον λέγεται ὅτι εἰς τὴν β'
 ἔκδοσιν θὰ ἐμφανίζονται καὶ οἱ χάρται
 διὰ κάθε μίαν ἐπαρχίαν ἢ ἕδραν καὶ θα
 προστεθοῦν διὰ τοὺς πρὸ τοῦ 1800 χρό-
 νους τὰ ὀνόματα τῶν πιθανῶς ἀνευρι-
 σκομένων ἱεραρχῶν.

Ὡς πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς θητείας ἑνὸς
 ἐκάστου ἱεράρχου ἐκλαμβάνεται ἡ ἡμε-
 ρομνία αὐτοῦ εἰς τὸν ἐπίσκοπικὸν βαθ-
 μόν, ἐνῶ οἱ εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πα-
 τριαρχεῖον ἀσχολούμενοι μὲ τὸ ἔργον
 τῆς καταγραφῆς τῶν ὑπὸ μελέτην κατα-

λόγων τοποθετοῦν τὸν χρόνον τῆς εἰς τὸν
 ἐπίσκοπικὸν βαθμὸν ἐκλογῆς αὐτῶν, τῶν
 ὁποίων ἡ χειροτονία ἀκολουθεῖ συνή-
 θως μετὰ μερικὰς ἡμέρας.

Ἐκτὸς τῆς Κρήτης, ὁ θεσμὸς τῆς ἐπαρ-
 χιακῆς συνόδου εὐρίσκεται ἐν λειτουρ-
 γίᾳ καὶ εἰς τὴν ἀρχιεπικοπὴν Ἀμερικῆς
 μὲ πρόεδρον τὸν ἀρχιεπίσκοπον καὶ μέ-
 λη τοὺς μητροπολίτας (πρότερον ἐπισκό-
 πους). Ἴδε:

*Ἡ Ἑλληνικὴ Ὁρθόδοξος Ἀρχιεπι-
 σκοπὴ Ἀμερικῆς, Ἡμερολόγιον τοῦ
 ἔτους 2011*, ἀγγλ.

Β.Θ. Σταυροῖδου, *Ὁ Συνοδικὸς Θε-
 σμὸς εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρ-
 χεῖον*, Θεσσ. 1986.

Ἀκολουθοῦν οἱ Κατάλογοι εἰς 18
 Τμήματα, ὅπως ἐσπεμείωθη προηγουμέ-
 νως, καὶ μὲ τὰς ἀναλόγους περιφερείας,
 τὰς ἐπίσκοπικὰς ἕδρας καὶ ὀνόματα. Γι-
 γαντιαία εἶναι ἀσφαλῶς αὐτὴ ἡ προσπά-
 θεια τῆς καταγραφῆς τῶν μὲ τόσων ἐπι-
 μέλειαν, ἐπιστημονικότητα καὶ ἀκρίβει-
 αν, ὅταν ἀναλογισθῇ δὲ κανεὶς ὅτι γίνε-
 ται ἀπὸ ἑνα μόνον πρόσωπον ἢ συγγρα-
 φέα, ὁ ὁποῖος καὶ διὰ τοῦτο τυγχάνει
 ἄξιος συγχαρητηρίων καὶ εὐχαριστιῶν.

Ἐν τῇ μεταξὺ, μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ
 παρόντος ἔργου (2009-2011) εἰς τὴν ἀντί-
 ληψιν τοῦ μελετητοῦ ὑποπίπτουν ὀρι-
 σμένοι ἀλλαγὰι ἢ προσθήκαι.

Γάνου καὶ Χώρας Νεκτάριος, 19
 Αὐγούστου 2007 - 31 Δεκεμβρίου 2009,
 θάν., σ. 57.

Ἡ πόλις τῶν Κυδωνιῶν τουρκ. ὀνομά-
 ζεται Αἰβαλικ καὶ ὄχι Τσανάκκαλε
 (Δαρδανέλλια), σ. 75.

Νικαίας Ἰωάννης, 1 Ἰουλίου 2010,
 θάν., σ. 117.

Πρώην Ρόδου Ἀπόστολος, 22 Σεπτεμ-
 βρίου 2010, θάν., σ. 117.

Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου Ἄνθι-

μος, 2 Νοεμβρίου 1996-15 Αύγουστου 2010, θάν., σ. 132. Διάδοχός του:

–, Ευγένιος (Ευάγγελος Ἀντωνόπουλος) ἀπὸ Κνωσοῦ, ἔτος 2010.

Καναδά Ἰωάννης (Οὐκρανικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας), 20 Νοεμβρίου 2005-30 Αύγουστου 2010, παρ., σ. 158. Διάδοχός του:

–, Γεώργιος, ἀπὸ Ἐπισκόπου Σασκατόν, 30 Αύγουστου 2010.

Διδυμοτείχου Νικηφόρος, 4 Ὀκτωβρίου 2009, θάν., σ. 160. Διάδοχός του:

–, Δαμιανός, 2009-, σ. 160.

Λαγκαδά Σπυρίδων, 2 Δεκεμβρίου 2009, θάν., σ. 161. Διάδοχός του:

–, Ἰωάννης, 2010-.

Πολυανῆς καὶ Κιλκισίου Ἀπόστολος, 28 Σεπτεμβρίου 2009, θάν., σ. 162. Διάδοχός του:

–, Ἐμμανουήλ, 2009.

Εὐχαριστῶ τὸν πανοσ. Κωδικογράφων τῆς Ἱ. Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου κ. Ἰωακείμ γιὰ τὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου συνεργασίαν του.

Τμῆμα 18. Παραρτήματα, σελίδες 169-255. Ἀρκετὰ ἔκτενές.

I. Κατάλογοι Ἱεραρχῶν πρὸ τοῦ 1800, σελίδες 169-214.

II. Ἐπαρχιῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, σελίδες 215-220.

III. Ὁδηγία περὶ τοῦ Τρόπου Προφορᾶς τῶν Ἑλληνιστῶ Ἀναφερομένων Ἱεραρχικῶν Ὀνομάτων, σελίδες 221-234.

IV. Ρωμαῖοι καὶ Ὁθωμανοὶ Αὐτοκράτορες, σελίδες 235-244.

V. Πατριάρχαι (Πάπαι) Ρώμης, σελίδες 245-255.

Εὐχῆς ἔργον θὰ ἀποτελέσῃ, εἰ δυνατόν, ἡ ἐμφάνισις καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν τοῦ παρόντος ἔργου.

Βασίλειος Θ. Σταυρίδης

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ, *Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Κωνσταντινούπολης (1800-1922), Ἐκπαίδευση καὶ Πολιτικὴ*, ἐκδ. Σμυρνιωτάκης, Ἀθήνα 2009, σσ. 238.

Ὁ κ. Ἀντώνιος Παυλίδης εἶναι ἐκπαιδευτικὸς καὶ διετέλεσε ἐκπαιδευτικὸς, σύμβουλος τῶν ἑλληνικῶν σχολείων τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τριετία (1995 - 1998). Ἡ παρουσία του στὴν Βασιλεύουσα στάθηκε πιθανότατα ἡ ἀφορμὴ νὰ συγγράφῃ τὸ παρὸν βιβλίον, τοῦ ὁποῦ ἄξονες εἶναι ἡ Πολιτικὴ καὶ ἡ Ἐκπαίδευση, ἐπικέντρο τῶν ὁποίων εἶναι ἡ Ρωμοσύνῃ τῆς Βασιλευούσης. Εἰσαγωγικῶς καὶ προκειμένου γιὰ τὴν περίοδο 1800 ἕως τὸ 1850 περίπου, ὁ συγγραφέας ἐξετάζει τὴν ὀργάνωσι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μὲ τὶς ἐνορίες του, τὴν δομὴ τῶν ρωμείων κοινοτήτων, τὴν δικαιοῦκὴ ἐξουσία του, τὸν ἔλεγχο ποῦ ἀσκεῖ στὰ παιδευτικὰ πράγματα τοῦ ἀλτρωτοῦ ἑλληνισμοῦ. Γνωστά, ἄλλωστε, ὅλα αὐτὰ, ἀφοῦ τὴν ἐπομένη σχεδὸν τῆς Ἀλώσεως ὁ ἐκάστοτε Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης εἶναι ὁ μιλέτ μπασι, ἐθνάρχης. Περὶ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰ. σημειώνεται μία θεαματικὴ ἀλλαγὴ στὴν Ὁθωμανικὴ Αὐτοκρατορία μὲ θετικές, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥπιον, συνέπειες τόσον γιὰ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, ὅσον καὶ γιὰ τὴν ρωμείκη ὁμογένεια τῆς Βασιλευούσης. Αἰτία τῆς ἀλλαγῆς τὰ ὀθωμανικὰ Χατὶ Σερίφ (1839) καὶ Χατὶ Χουμαγιούν (1859), ποῦ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τὴν πίεσι τῆς Εὐρώπης καὶ ἔδωσαν καθεστὸς ἰσονομίας καὶ ἰσοπολιτείας στὶς μὴ μουσουλμανικὲς ἐθνοῦτες τῆς αὐτοκρατορίας. Ἄρχεται τοιοῦτοτρόπως ἡ ἐποχὴ τῆς ἀνέσεως, ποῦ διαδέχθηκε τὴν ἐποχὴ τῶν πόνων καὶ τῶν θρήνων (1453 - 1839) κατὰ τὸν ἐπιτυχὴ χαρακτηρισμὸ τοῦ Πα-